

DOLNÍ KOUNICE

MORAVA • Bobravská vrchovina • 195 m n. m. • 8 km JVV od Ivančice
S-JTSK: -610020, -1173439
WGS: 49.0701402, 16.4653011
kód CZ: 2725

JMÉNO A STATUS

(1173) falzum počátek 14. stol. – in Chunycz ... Cunicz, 1221 de Kanic, 1228 prepositus Cunicensis, 1276 ecclesie sancte Marie Cunicensi, 1348 monasterii in Chunicz, 1385 monasterio in Inferiori Kunicz, *po 1306 **městečko**, 1483, 1495, 1537 městečko, 1538 zámek Kaunicze s klášterem, 1550 z Dolních Kaunicz, 1562 městečko Kaunicze, 1571 v městečku Dolnijch Kauniczych, 1633 Kaunitz, 1708/12 Kanitz, neopevňené městečko, ***1737 město**, 1751 Unter-Kanitz, 1825 a 1846 Kanitz, 1837 Städtchen, **1850 DOLNÍ KOUNICE** = KANITZ, obec, titul neuveden, 1850–1919 město zahrnuje dvě obce a jediné k. ú.: 1. Dolní Kounice (město) = k. ú., 2. Dolní Kounice-Židovská Obec (k. ú. Dolní Kounice), **1855 DOLNÍ KOUNICE** = UNTER-KANITZ, **1869 DOLNÍ KOUNICE** = KANITZ, **1880 město**, **1900** městské čtvrtě (správně obce) **DOLNÍ KOUNICE** = KANITZ, **DOLNÍ KOUNICE ŽIDOVSKÁ OBEC** = KANITZ **ISRAELITENGEMEINDE**, ***1919** zrušena obec †Dolní Kounice-Židovská Obec, od 1919 město zahrnuje jedinou obec, **1921** městské čtvrtě se neuvádějí, 1924 **DOLNÍ KOUNICE**, ***1939** KANITZ = **DOLNÍ KOUNICE**, ***1945** **DOLNÍ KOUNICE**, ***1998 město**

Dolní Kounice (město)

1850 neuvádí se, 1869 **DOLNÍ KOUNICE**, **KŘESŤANSKÁ OBEC** = KANITZ, **CHRISTENGEMEINDE**, obec, 1880 **MĚSTSKÁ OBEC** = **STADTGEMEINDE**, osada (správně obec), 1890 neuvádí se

Židovská Obec

1850 neuvádí se, jako obec (ležící na k. ú. Dolní Kounice) však existuje, 1869 **KOUNICE**, **ŽIDOVSKÉ MĚSTO** = KANITZ, **JUDENSTADT**, obec, 1880 **ŽIDOVSKÁ OBEC** = **JUDENGEMEINDE**, osada (správně obec), 1890 **DOLNÍ KOUNICE ŽIDOVSKÁ OBEC** = KANITZ **ISRAELITENGEMEINDE**, obec, *1919 součást obce Dolní Kounice, *1921 neuvádí se

Místní části: Psinky, Židovská ulice, Na Budínku, Písečná ulice, Kozí ulice, Ivančická ulice, Na sboře, Závodí, Na rumpále, Růžová ulice (dříve Mezi židama), Na Budíně, Na písku, Na Benátkách, Beran, Švédská zmla.

ÚZEMNĚSPRÁVNÍ PŘÍSLUŠNOST

80. léta 12. stol. p. Dolní Kounice

(premonstrátky), 1674 **Brněnský kraj**, p. Dolní Kounice, 1848 p. Dolní Kounice-Vlasatice-Cvrčovice-Nové Bránice, *1850 s. o. **Židlochovice**, p. o. Hustopeče, *1854 o. Židlochovice, *1868 s. o. Židlochovice, p. o. Hustopeče, *1869 s. o. **Ivančice**, p. o. Brno-venkov, *1949 o. **Rosice**, *1960 o. **Brno-venkov**, *1990 **POÚ** Ivančice, o. Brno-venkov, *2003 **POÚ** Ivančice, **ORP** Ivančice, o. Brno-venkov

POČET DOMŮ

1674: 1(-)/(-) + 0 + 0 ** 103(11)/64(17) = **115/81** = 196; mezi domkáři sedí 16 židů, třem z nich postavila vrchnost domy a prodala jim je
1750 (dominikální katastr): (140 osob robotuje); dvůr
1768 (rustikální katastr): 80 měšťanských d., 125 předměstských d.
1834: 370 d.
1869: **533** d.. (*Dolní Kounice: 455 d., Židovská Obec: 78 d.*)
1880: **555** d.. (*Dolní Kounice: 479 d., Židovská Obec: 76 d.*)
1890: **562** d.. (*Dolní Kounice: 486 d., Židovská Obec: 76 d.*)
1900: **544** d.. (*Dolní Kounice: 480 d., Židovská Obec: 64 d.*)
1910: **601** d.. (*Dolní Kounice: 532 d., Židovská Obec: 69 d.*)
1921: **618** d.
1930: •©**Dolní Kounice: 694** d. (*intravilán: 693 d.*)
1950: **741** d.
1961: **706** d.
1970: **695** d.
1980: **679** d.
1991: 646 d. (akt. **754** d.)
2001: **750** d.
2011: **781** d. (=celá obec)
2021: **786** d. (=celá obec)

POČET OBYVATEL

1771: 979 obyv. (Č)
1834: 2 644 obyv.
1869: **2 967** obyv. (*Dolní Kounice: 2 565 obyv., Židovská Obec: 402 obyv.*)
1880: **2 802** obyv. (*Dolní Kounice: 2 421 obyv., Židovská Obec: 381 obyv.*)
1890: **2 928** obyv. (*Dolní Kounice: 2 579 obyv., Židovská Obec: 349 obyv.*)
1900: **3 076** obyv. (*Dolní Kounice: 2 697 obyv., Židovská Obec: 379 obyv.*)
1910: **3 300** obyv. (*Dolní Kounice: 2 963 obyv., Židovská Obec: 337 obyv.*)
1921: **3 054** obyv. (2 776 Č, 159 N, 47 Ž, 72 ciz.)
1930: •©**Dolní Kounice: 3 130** obyv. (2 966 Č, 110 N, 41 Ž, 13 ciz.) (*intravilán: 3 125 obyv.*)
1950: **2 625** obyv.
1961: **2 661** obyv.
1970: **2 524** obyv.
1980: **2 322** obyv.
1991: **2 195** obyv.
2001: **2 306** obyv.

2011: **2 436** obyv. (=celá obec)
2021: **2 385** obyv. (=celá obec)

PRIVILEGIA

1452 Král Ladislav Pohrobek udělil 2 výroční trhy. **1483** Probošt Wolfgang a převorka Kateřina dali městečku odúmrť. **1495** doložena pečeť se znakem městečka. **1535** Ferdinand I. udělil další 2 výroční trhy. **1547** Jiří Žabka z Limberka osvobodil městečko od robot. **1567** Zikmund ze Zástřízl dal městečku privilegium na vihohrady. **1571** Maxmilián II. udělil městečku znak, právo pečetit červeným voskem a potvrdil stará privilegia. **1660** Ferdinand z Dietrichsteina dal městečku další výroční trh. **1696** Leopold I. dal městu další výroční trh. **1996** Udělena vlajka.

KATASTROFY

Požáry: 1185 (český vpád), 1663 (osmanské vojsko), 1799 (zejména ghetto), 1823 (ghetto a Dlouhá ulice), 1829 (radnice, 71 d.); povodně: 1820 (108 d.), 1862 (180 d.); mor: 1679.

FEUDÁLNÍ SÍDLA

Původ prvních známých majitelů kounického statku pánů erbu lekna není jasný, podobně jako role šlechticů, piščíků se v 1. polovině 13. století (snad ještě 1360) po Kounicích (roku 1221 se psal Albert „de Kaniz“, 1255 Svatoslav „de Cunicz“, pak †1390 Jan Stoš z Kounic). Od počátku 80. let 12. století byly totiž majitelkami panství premonstrátky, za nichž se panství výrazně rozrostlo. Na přelomu let 1526/27 převzal hospodářskou správu moravský zemský hejtmán Jan z Pernštejna, na podzim 1527 se panství ujal král Ferdinand I., který je roku 1528 zastavil královně Marii, poté Janovi z Pernštejna, tridentskému biskupu Bernardovi a od roku 1531 Jiřímu Žabkovi z Limberka, jemuž je roku 1537 prodal do dědičného držení; 1537–62 Žabkové z Limberka (1537–52 Jiří, 1552–62 syn Burian); 1562–79 Prakšičti ze Zástřízl (1562–75 Zikmund, 1575 Hynek a Jan, pak do 1579 jen Jan); 1579–88 páni z Rožmitálu na Blatné (1579 Zdeněk Lev, do 1588 synové Maxmilián Lev a Zdeněk Lev); 1588–1618 Drnovští z Drnovic (1588 Bernart, 1602 Jan, od 1618 Johanka + manžel Jiří Ehrenreich z Roggendorfu; po Bílé hoře konfiskováno a prodáno kardinálu Františku z Dietrichsteina a roku 1622 rozšířeno o konfiskované panství Vlasatice (pak 1636–55 Maxmilián, 1655–98 Ferdinand, 1698–1708 Leopold, 1708–38 Valter František Xaver, 1738–82 Karel Maxmilián z Dietrichsteina-Pruskova, roku 1772 panství rozšířeno o statek Cvrčovice, 1782–1808 Jan Karel, 1808–12 Jan, Karel, Mořic a Josef, 1812–54 František Ser. Josef Dietrichstein-Proskau-Leslie, roku 1818 přičleněny Německé /Nové/ Bránice; 1854–58 Josef Dietrichstein), 1858–1926

Herbersteinové (1858–95 Terezie, roz. Dietrichsteinová, 1858–1926 Josef); od 1926 a. s. cukrovarnická v Olomouci (1926–27 pozemková reforma).

[**Tvrz**] – snad existovala na místě pozdějšího hradu.

Hrad – vybudován kounickými premonstrátkami před rokem 1330. Areál vnitřního hradu, vydělený z terénu příkopem vylámaným ve skále, zaujímal severovýchodní výspu nevýrazné ostrožny opevněné zdi (dochován její severozápadní segment s brankou směřující ke klášteru a hranolová průjezdni věž). Hrad s čtyřbokou dispozicí měl na delších stranách jednotraktové budovy, na kratších stranách spojené úseky plášťové zdi. Přibližně uprostřed severozápadního průčelí vystupoval z líce budovy patrně věžový hranolový útvar s branou ústící na most přes příkop. Ve 2. polovině 15. století bylo zvýšeno křídlo nad řekou a byly postaveny budovy na kratších stranách nádvoří a hrad byl obklopen parkánovou zdí s věžicemi a baštami. Někdy po roce 1537 byla za Jiřího Žabky z Limberka (†1552) zahájena přestavba na renesanční **zámek**. V jižním nároží byla vybudována velká válcová bašta, před jihozápadním průčelím byl do parkánu vestavěn chodbový útvar s arkádovou chodbou nahoře. U středověké hranolové brány vzniklo patrové hospodářské stavení, předbrání bylo zabezpečeno zdí a příjezdová cesta byla přehrazena barbakánem. Dnešní podobu zámek získal za další rozsáhlé přestavby koncem 16. století za Drnovských z Drnovic, dokončené asi až po roce 1600. Po požáru roku 1623 byl zámek od roku 1650 do doby kolem roku 1657 rekonstruován mikulovským zednickým mistrem M. Pflugem. Zámek potom sloužil jen správním a hospodářským účelům, takže jej poznamenaly již jen menší stavební zásahy. Roku 1663 zámek neúspěšně dobývalo osmanské vojsko.

MĚSTSKÉ OPEVNĚNÍ

Město bylo zřejmě v minulosti opevněno, patrně však jen lehčím opevněním. Až do počátku 60. let 20. století uzavírala ulici k zámku Horní brána v podobě zdi s průjezdem.

RADNICE

Na místě renesanční radnice s portálem datovaným 1604 (dnes v ohradní zdi nového kostela) byl v letech 1877–79 postaven nový farní kostel. Nová radnice v jižní frontě náměstí.

KOSTELY

Roku 1276 získal desátky z kounické farnosti od staroboleslavské kapituly dolnokounický klášter. Od roku 1671 sídlo děkanátu, arcijáhensství Brno. Roku 1771 farní kostel sv. Petra a Pavla, od roku 1786 děkanský.

[**Kostel sv. Petra a Pavla** – stál na hřbitově

u řeky. Zbořen po povodni roku 1862 (dnes parcela domu čp. 132). Budova **fary** (čp. 129, Masarykovo náměstí) z poloviny 18. století na starších základech.

Nový **kostel sv. Petra a Pavla** byl v letech 1877–79 postaven na místě měšťanského domu a radnice.

V 16. století působil *valdenských, novokřtěnců a Jednoty bratrské*. Kouničtí bratři dostali roku 1571 privilegia, potvrzená roku 1586. **Protestantský sbor** (východně od nového farního kostela) – postaven před rokem 1588. V letech 1687–88 jej brněnský stavitel J. Richter přestavěl podle vlastního projektu na **kapli sv. Fabiána a Šebestiána**; věž byla nově zastřešena roku 1765. Dnes cerkev *pravoslavné církve*.

Kaple sv. Jana Křtitele původně na hřbitově (zrušen roku 1938) za severním vyústěním mostu z města, za řekou, dnes náměstí Míru – renesanční ze 3. čtvrtiny 16. století, obnovena roku 1958 po poškození roku 1945.

[**Špitál**] – stával do 70. let 20. století na severní straně náměstí, při západní straně ulice k mostu; presbytář kaple vystupoval do prostoru náměstí. Špitál byl zrušen již v josefinské době.

Poutní kaple sv. Antonína Paduánského, filiální, na kopci nad městem – původně kaple z roku 1654. Dnešní kaple byla postavena roku 1757 podle projektu Fr. A. Grimma a po poškození roku 1945 byla renovována. Z města k ní vede křížová cesta ze 2. poloviny 18. století.

Sídlo náboženské obce *Církve československé husitské*.

KLÁŠTERY

Klášter premonstrátek Rosa coeli s kostelem Panny Marie založili podle údaje Jarlochovy kroniky roku 1181 Vilém z Pulína a želivský opat Gošalk (†1184), osazen byl roku 1183 z Louňovic pod Blánkem. Byl podřízen želivskému klášteru, který zde měl převora, později probošta, od roku 1500 infulovaného. Za českého vpádu roku 1185 byl klášter a kostel ušetřen (na rozdíl od vsi). Teprve v roce 1268 získal klášter papežskou ochranu. Před rokem 1276 vznikla falešná zakládací listina, která uvádí chybné datum fundace (1173), ale majetkovou základnu vypočítává věrohodně. Po smrti Oldřicha z Drnholce (†1276) se zakladatelských práv kláštera ujal král. Původní zřejmě jen dřevěné provizorium bylo asi brzy nahrazeno kamennou stavbou (kostel). Při průzkumu v letech 1990–93 byly v severním a západním křídle nynější křížové chodby prokázány zbytky původního románského kostela z kvádříkového zdiva, dokončeného spolu s klášterem někdy na počátku 13. století. Asi ve 2. čtvrtině 14. století (podle architektonického tvarosloví a ve shodě z doklady o velkém zadlužení kláštera v té

době) byla založena velkorysá novostavba kostela. Zaklenu kostela provedla ve 30.–40. letech 14. století jiná stavební huť, která zahájila také stavbu nového ambitu. Přestavba areálu pokračovala přinejmenším do 80. let 14. století a asi i později. V husitských válkách byl klášter v roce 1423 údajně vypálen a značně zehudl, ale majetkovou základnu si udržel. Předposlední probošt Martin Göschel (1517–26) přestoupil po roce 1522 k luterství. Upadající klášter asi v roce 1526 zanikl. Jiří Žabka z Limberka po roce 1537 údajně kostel obnovil a zřídil v něm rodinnou hrobku, samotný klášter využíval k hospodářským účelům. Roku 1698 areál koupili strahovští premonstráti s úmyslem klášter obnovit. Roku 1699 byla vysvěcena kaple, severně od gotické kvadratury bylo budováno nové rezidenční křídlo s celami a v roce 1703 byl znovu vysvěcen obnovený kostel, ještě téhož roku však vyhořel a další budování bylo zastaveno. Uskutečnily se pouze menší opravy. Od roku 1729 byli do kláštera dosazováni strahovští administrátoři, ale v roce 1808 prodal strahovský opat klášter opět dolnokounickému panství. Areál se stal zříceninou, zabezpečovanou v letech 1926–33.

ŽIDOVSKÁ KOMUNITA

Úvahy o počátcích židovské obce jsou hypotetické. Židovské osídlení údajně existovalo nejméně od 14. století. Nejstarší daňové soupisy (1585 a 1605) sice uvádějí pouze 6–7 rodin, ale počet židovských domů po třicetileté válce svědčí už o mnohem početnější obci. Od konce 18. století směřovalo v městečku sídlit 111 povolených (famiantských) rodin. Přesný demografický údaj pochází až z roku 1830: 614 židů (tj. asi 23 % obyvatel). Po polovině 19. století došlo k prudkému poklesu: 1857 = 574 osob, 1880 = 285 osob (10,1 %), 1900 = 172 osob (5,5 %), 1930 = 53 osob (1,6 %).

Před třicetiletou válkou snad byly židovské domy soustředěné na východním okraji Kounic v blízkosti starého židovského hřbitova a hradu. Zde totiž údajně až do válečného zničení stála také [**první synagoga**]. Podle tohoto předpokladu by tedy **ghetto** na západním okraji městského jádra vzniklo (nebo se stalo jediným židovským sídelním okrskem) až v polovině 17. století. V roce 1674 je v něm doloženo 16 domů, 1751 už 22 domů, v letech 1787–1834 to bylo 31–32 domů. Přestože počet židovských obyvatel později klesal, počet domů v „Židovském městě“ (které tvořilo od poloviny 19. století do roku 1919 samostatnou politickou obec) stoupal: 1869 = 78 domů, 1900 a 1910 (sčítání lidu) = 90 domů. Tento nápadný růst lze vysvětlit jedi- ně dělením původních domovních parcel na více samostatných čp., protože území

židovské čtvrtě se nerozšiřovalo a hustou zástavbu už nebylo možné dále zahušťovat. (O hustotě osídlení a přelidnění svědčí např. to, že při požáru roku 1799 vyhořelo v pouhých 32 domech ghetta asi 100 domácností, nebo že podle soupisu domů z roku 1825 mělo jedno čp. až 14 majitelů, tj. hlav rodin.) Ghetto začínalo na západním konci náměstí: tři židovské domy (jeden sousedící s katolickým špitálem) zde náměstí uzavíraly. K západu probíhala ghettem jediná komunikace spojující křesťanské město s jeho západním pravobřežním předměstím (později byl v této ulici na místě obytných domů neorganicky zbudován průmyslový závod), jižně od ní se rozkládalo přibližně trojúhelníkové jádro židovské čtvrtě se 2–3 prostranstvími o charakteru drobných náměstí a se sítí uliček. Domy byly většinou jednopatrové (některé i přízemní), v roce 1825 všechny zděné. V letech 1973–74 byla východní část tohoto výrazného útvaru narušena několika demolicemi (vytvoření autobusového nádraží v sousedství synagogy), značná část původního ghetta je však dochována, včetně několika typických architektonických prvků (vnější schodiště do patra, vinařské symboly na průčelí domu aj.).

Dnešní **synagoga** byla údajně postavena v polovině 17. století (letopočet 1652 na průčelí znamená rok úmrtí dárců stavební parcely), podle jiného názoru tehdy vznikla přestavbou středověké budovy. V 18. a 19. století byla stavebně upravována (valená klenba, ženské oddělení). [**Starý hřbitov**] na prudkém svahu východně od města, dnes bez náhrobků, pochází údajně ze 2. poloviny 14. století nebo z 1. poloviny 15. století. Po zřízení ghetta v západní části města byl nahrazen **novým hřbitovem** z roku 1680 na svahu nad jižním okrajem židovské čtvrtě. Sem byly údajně přemístěny některé náhrobky ze starého hřbitova. Nejstarší dochované stély z konce 17. století. Hřbitov je s ghettem propojen schodištěm a neobvyklým tunelovým průchodem pod nejnižší (nasypanou?) částí hřbitova. Obřadní síň zanikla už před 2. světovou válkou.

KOMUNIKACE

Železnice: (1856 Brno –) 1870 Střelice – Hrušovany nad Jevišovkou – Znojmo / Hevlín – Laa a. d. Thaya • 1912 Moravské Bránice – Oslavany (obě trati z nádraží Moravské Bránice, 3 km SZ od města)

RŮZNÉ

Roku 1562 se uvádí panský pivovar a sladovna. V letech 1802–16 vlnařská manufaktura J. Matkowitza na jemná sukna, roku 1834 existoval pivovar.

20. léta: škrobárna, modrotisk, továrna obuvi, automatické mlýny, pěstování vína, ovoce, zeleniny • záložna

80. léta: středisko osídlení místního významu • průmysl stavební, textilní, polygrafický, místní průmysl; vinice, sady • obvodní zdravotní středisko

URBANISTICKÝ VÝVOJ

Dolní Kounice leží v hlubokém údolí na středním toku řeky Jihlavy, jehož svahy jsou osázeny vinohrady a sady, a které se rozevírá do roviny Dyjsko-svrateckého úvalu teprve o 2 km níže po proudu pod Pravlovem. Vlastní město se rozkládá na jižním svahu údolí, pozvolna stoupajícím od řeky; spádnice je kolmá ke spojnici most – zámek. Zámek zaujímá samostatný úzký hřbítok nad řekou, napojený na svahy údolí sedlem, jímž prochází cesta z náměstí k jihovýchodu (do Pravlova). Severní strana údolí stoupá ještě strměji; naproti mostu je prolomena hlubokou roklí, rozvětvující se do několika bočních žlebů, kterými se sbíhaly všechny cesty z oblasti severně od Dolních Kounic. Nejvýraznější ostrožnou polohu mezi dvěma roklemi zaujal poutní kostel sv. Antonína Paduánského.

Počátky Dolních Kounic se kladou do 12. století. Pokud by se údaj o dolnokounickém kostele v zakládací listině zdejšího kláštera ukázal pravdivý, mohly by být ještě starší. Poprvé se Kounice připomínají v souvislosti se založením kláštera premonstrátek na počátku 80. let 12. století, kdy se staly součástí a střediskem klášterní hospodářské základny. Rostoucí význam vsi vedl někdy v době po roce 1306 k její proměně na městečko, které je písemně doloženo poměrně pozdě (1483, 1495). V té době postavily premonstrátky jižně nad klášterem pevný hrad (před rokem 1330). Dolní Kounice zůstaly střediskem panství i po zániku kláštera (po roce 1522), kdy byl hrad postupně proměněn v silnou renesanční pevnost.

Stará ves, vzniklá při cestě sledující břeh řeky, se nepochybně vážala na dodnes existující polohu přechodu přes řeku, která byla podmíněna polohou přístupové rokly na severní straně údolí. Pokračování cesty podél jižní strany řeky dále proti proudu nemělo zřejmě pro spojení s Ivančickem větší význam, neboť bylo nad Dolními Kounicemi značně neschůdné. Na polohu přechodu přes řeku se také do roku 1862 vázal kounický farní kostel sv. Petra a Pavla. Jistá je rovněž poloha kláštera, jak dokládají zachované části románských zdí. Existovala jistě i spojnice obou sakrálních staveb, sledující po vrstevnici úpatí svahu. K proměně vsi v městečko došlo v 1. třetině 14. století v souvislosti s novostavbou kláštera a klášterního hradu. V té době vysazené městečko bylo půdorysně zformováno v závislosti na komunikacích od mostu a farního kostela ke klášteru a ke hradu, tvořících širokou vidlici. Je pravděpodobné, že mezi nimi vzniklo velké tržiště, které bylo teprve později výrazně

zmenšeno vestavbou středního bloku. Čelo tohoto bloku vytvořila nejpozději roku 1604 radnice, uprostřed bloku však již před rokem 1588 vznikl protestantský sbor. Městečko snad bylo opevněno, samostatné opevnění měl nepochybně farní kostel. Židé jsou v městečku doloženi od 2. poloviny 14. století, není však jisté, zda se již tehdy soustřeďovali v samostatné židovské čtvrti, která byla nejpozději v 16. století vyčleněna v západní části městečka; toto území bylo původně nepochybně součástí vlastního městečka. Po přeměně na ghetto se jeho zástavba výrazně zahustila a hlavní ulice zúžila. Nejpozději ve 3. čtvrtině 16. století také došlo ke vzniku předměstského osídlení na Závodí, tedy za řekou, kde byla tehdy postavena hřbitovní kaple sv. Jana Křtitele, a mezi mostem a kaplí se zformovalo náměstí. Základní dominanty městečka doplnila roku 1654 poutní kaple sv. Antonína Paduánského nad údolím, severně od náměstí. Od 2. poloviny 18. století do konce 2. třetiny 19. století město výrazně vzrostlo, zejména na Závodí a zčásti též podél řeky západně od ghetta a při cestě k zámku. Roku 1862 byly Dolní Kounice postiženy ničivou povodní, která zdemolovala 180 domů v dosahu řeky a poškodila farní kostel. V rámci obnovy města byla sice půdorysná osnova beze změn zachována, nový farní kostel byl však z bezpečnostních důvodů vybudován v letech 1877–79 v čele středního bloku na místě radnice a k ní přiléhajícího rohového domu. Zbytky starého kostela byly odstraněny a nová radnice byla postavena v jižní frontě náměstí. Dolní Kounice se nikdy nestaly střediskem průmyslu. Několik málo průmyslových provozů, které zde od 2. poloviny 19. století vznikly, však znamenalo poměrně rušivý zásah. V menší míře to platí o areálu velkého mlýna (v tradiční poloze severozápadně od kláštera), výrazně však o továrně vzniklé na úkor části ghetta (severně od synagogy později vzniklo autobusové nádraží). Rovněž v 60.–80. letech 20. století došlo k některým necitlivým zásahům do stavební hmoty jádra města (zboření Horní brány, stavba kulturního domu na místě někdejšího špitálu u mostu aj.). Přesto však Dolní Kounice tvoří velmi hodnotný památkový celek (některé domy na náměstí mají pozdně renesanční jádro, fasády jsou vesměs historizující ze 2. poloviny 19. století, případně zmodernizované). Rovněž mimořádně dramatický krajinný rámeček, který dává vyniknout všem historickým dominantám, řadí město mezi nejpozoruhodnější historická města na Moravě. Přesto se dosud nestaly městskou památkovou zónou.

LITERATURA

KLENOVSKÝ, Jaroslav: *Židovská obec v Dolních Kounicích*. Dolní Kounice,

Obecní úřad Dolní Kounice **1997**. 43 s., obr. Rés. angl. s. 41–42, něm. s. 42–43. Die Jüdische Gemeinde in Dolní Kounice. Zpr.: Soldán Ladislav, Vlastivědný věstník moravský 50, 1998, č. 3, s. 335–336.

MATUŠÍKOVÁ, Lenka:

Namensänderungen in jüdischen Familien im Jahre 1787 am Beispiel der jüdischen Gemeinde Kanitz (Dolní Kounice). Judaica Bohemiae 34, 1998 [vyd. **1999**], s. 107–125.

KAŠUBOVÁ, Marie: *Milan Řiháček –*

historik Dolních Kounic. Jižní Morava 36, **2000**, sv. 39, s. 330–331.

ŘIHÁČEK, Milan: *Historie školství a škol v*

Dolních Kounicích. Dolní Kounice, Základní škola **2000**. 172 s. Zpr.: Vlastivědný věstník moravský 55, 2003, č. 4, s. 445.

ŘIHÁČEK, Milan – a kol.: *Židé v Dolních*

Kounicích. Dolní Kounice, Město Dolní Kounice **2002**. 210 s. Zpr.: Vlastivědný věstník moravský 56, 2004, č. 4, s. 443.

LIŠKUTÍN, Stanislav: *Historie kounického*

vinohradnictví a vinařství. Dolní Kounice, Město Dolní Kounice **2008**. 191 s., il. Rec.: Svobodová Kamila, Jižní Morava 44, 2008, sv. 47, s. 268–269.

HÖRSCH, Markus: *Zur Architektur unter*

König Johann dem Blinden. In: Kunst als Herrschaftsinstrument. Böhmen und das Heilige Römische Reich unter den Luxemburgern im europäischen Kontext. München, Deutscher Kunstverlag **2009**, s. 67–88.